

Alicja Panenka

WSPIERANIE DZIAŁALNOŚCI INNOWACYJNEJ PRZEDSIĘBIORSTW W POLSCE

1. Wstęp

Unia Europejska przywiązuje ogromną wagę do innowacyjności przedsiębiorstw swoich państw członkowskich, ponieważ tylko jej poziom odpowiednio wysoki może zapewnić odpowiednią konkurencyjność przedsiębiorstw unijnych. W opracowanej w 2000 r. „Strategii lizbońskiej” Unia Europejska potwierdziła jak wielką rolę przypisuje wiedzy i jej zastosowaniu przez firmy. Głównym celem tej strategii było dążenie do stworzenia z gospodarki UE jednej z najbardziej dynamicznie rozwijających się i konkurencyjnych gospodarek opartych na wiedzy na świecie. Strategia skupiała się na czterech głównych kwestiach [*Strategia...* 2002]: innowacyjności (GOW), liberalizacji rynków finansowych, energii, telekomunikacji, transportu przedsiębiorczości polegającej na ułatwieniach w zakładaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej spójności społecznej. W strategii dużo uwagi poświęcono kwestii zwiększanie dynamiki przedsiębiorczości w Europie oraz innowacyjności. Podkreślano znaczenia szkoleń dla przedsiębiorców, ułatwień w prowadzeniu działalności badawczo-rozwojowej, wprowadzeniu ułatwień w dostępie do kapitału początkowego na podjęcie działalności w innowacyjnych dziedzinach. Niemniej jednak średniokresowy przegląd realizacji postanowień tej strategii doprowadził do opracowania przez Komisję Europejską „Nowej strategii lizbońskiej”, w której główny nacisk położono na dwa cele: oparcie wzrostu gospodarczego na wiedzy i innowacji oraz zwiększenie zatrudnienia poprzez tworzenie lepszych miejsc pracy. Opracowany w Polsce Narodowy Plan Rozwoju 2007-2013 jest dokumentem komplementarnym z celami wyznaczonymi przez dokumenty strategiczne UE, a wskazane w nim wzmocnienie roli przedsiębiorstw w procesie budowy gospodarki opartej na wiedzy będzie realizowane między innymi przez podniesienie poziomu innowacyjności przedsiębiorstw [Narodowy...].

Celem niniejszego artykułu jest zatem wskazanie najnowszych inicjatyw mających sprzyjać podnoszeniu innowacyjności polskich przedsiębiorstw. Szczególna uwaga zwrócona zostanie na wskazanie udziału funduszy unijnych w polskich programach zwiększania innowacyjności przedsiębiorstw oraz Program Phare 2003 – „Wsparcie Konkurencyjności Polskich Przedsiębiorstw – Inwestycje MŚP w Tech-

nologie i Innowacje”. W związku z tym, iż znaczna część rozwiązań instytucjonalno-prawnych czy finansowych jest rozwiązaniami nowymi i od niedawna obowiązującymi, ocena ich skuteczności nie jest jeszcze możliwa. Pozostanie to jednak tematem dalszych badań autora.

2. Innowacyjność polskich przedsiębiorstw

Analiza porównawcza innowacyjności polskich przedsiębiorstw w odniesieniu do przeciętnych wyników uzyskiwanych w pozostałych krajach unijnych wyraźnie wskazuje na ogromny dystans dzielący nas od państw wysoko rozwiniętych.

W latach 1998-2000 w przemyśle polskim najbardziej innowacyjnymi dziedzinami okazały się działy tzw. tradycyjnych przemysłów. Najwyższy odsetek firm innowacyjnych działał w następujących działach: produkcja koksu i produktów rafinacji ropy naftowej oraz produkcja wyrobów chemicznych [*Działalność innowacyjna...* 2003, s. 36-37]. Tabela 1 prezentuje odsetek przedsiębiorstw, które w analizowanym okresie wprowadziły innowacje. Jedynie 16,9% wśród przedsiębiorstw przemysłowych było firmami innowacyjnymi, czyli opracowało nowy lub ulepszony proces lub produkt. Jeśli weźmie się pod uwagę fakt, iż średni odsetek firm innowacyjnych w państwach UE w badanym okresie wyniósł ok. 47% [*Innovation in...* 2004, s. 18], to widoczne jest, jak znacznie odbiegamy od przeciętnego poziomu UE.

Tabela 1. Odsetek przedsiębiorstw, które w latach 1998-2000 wprowadziły innowacje, z podziałem na klasy wielkości przedsiębiorstw (jako % wszystkich przedsiębiorstw)

Ogółem	16,9
– przedsiębiorstwa małe (10-49 pracujących)	10,7
– przedsiębiorstwa średnie (50-249 pracujących)	23,2
– przedsiębiorstwa duże (powyżej 249 pracujących)	54,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [*Działalność innowacyjna...* 2002, s. 41].

W latach 1998-2000 najwięcej innowacji wprowadzono w firmach zatrudniających powyżej 249 pracowników – wskaźnik ten osiągnął poziom ok. 54%. Niepokojące jest, iż w tym samym okresie zaledwie co dziesiąte małe przedsiębiorstwo było firmą innowacyjną. Świadczy to może o dramatycznie niskim potencjale innowacyjnym polskich małych firm.

Nakłady na B+R w przedsiębiorstwach polskich w 2000 r. kształtowały się na poziomie 0,25% PKB, a w UE średnie nakłady na B+R wyniosły w tym samym roku ok. 1,28% PKB [*Innovation Scoreboard...*]. Niepokojąca jest również struktura nakładów polskich przedsiębiorstw na działalność innowacyjną. Wydatki na

B+R stanowiły niewiele ponad 12% ogółu wydatków, podczas gdy np. nakłady na zakup maszyn i urządzeń związanych z wdrażaniem innowacji technicznych stanowiły aż 54,1% ogółu wydatków. Istnieje obawa, iż w Polsce, w wyniku bardzo niskich nakładów na B+R może nastąpić dalsza deprecjacja własnego potencjału innowacyjnego oraz może się zmniejszyć znaczenie własnej myśli technologicznej.

Jak wykazały badania ankietowe przeprowadzone przez GUS, główne czynniki utrudniające działalność inwestycyjną polskich przedsiębiorstw mają charakter ekonomiczny. Są one odpowiedzialne za spowolnienie realizacji już rozpoczętych projektów innowacyjnych, jak i za ich przerwanie lub niemożność jej rozpoczęcia. Za najistotniejszą barierę przedsiębiorcy uznają zbyt wysokie koszty innowacji. Drugim co do ważności czynnikiem jest brak właściwego źródła funduszy, a zbyt wysokie przewidywane ryzyko ekonomiczne wskazane zostało jako trzeci kluczowy czynnik.

Polska charakteryzuje się znacznym zróżnicowaniem poziomu innowacyjności przedsiębiorstw w układzie regionalnym. W 2000 r. najwyższy udział w nakładach na działalność innowacyjną przedsiębiorstw przemysłowych miały województwa: mazowieckie – 21,1%, śląskie – 12,7% oraz wielkopolskie – 11,9%. Najniższą wartość tego wskaźnika odnotowano natomiast w województwach – podlaskim (1,1%) oraz warmińsko-mazurskim (1,4%).

Przeprowadzona krótka analiza poziomu innowacyjności przedsiębiorstw w Polsce miała na celu wskazanie tylko ogólnych tendencji występujących w tej dziedzinie w przedsiębiorstwach przemysłowych. Jak wskazały badania przeprowadzone przez GUS, poziom innowacyjności firm jest bardzo niski, a przedsiębiorstwa do głównych barier wprowadzania innowacji zaliczają czynniki o charakterze ekonomicznym. Z tej perspektywy warto więc dokonać analizy najważniejszych instrumentów stosowanych do poprawy tej sytuacji oraz dokonać przeglądu zmian prawnych, które powinny się przyczynić do podniesienia innowacyjności przedsiębiorstw w Polsce.

3. Wsparcie innowacji w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego – „Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw” (SPO WKP)

Sektorowy Program Operacyjny „Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw”¹ jest jednym z programów realizowanych w latach 2004-2006, którego podstawowym celem jest poprawa pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw działających na terenie Polski. Obszarami interwencji w ramach SKO WKP są działania ujęte w dwóch priorytetach, obejmujące odpowiednio: rozwój przedsiębiorczości i wzrost innowacyjności poprzez wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu oraz bezpośrednie wsparcie przedsiębiorstw. Wszystkie działania są współfinansowane ze

¹ Przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 16 marca 2004 r.

środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, którego wysokość wkładu powinna wynieść ok. 1251 mln euro. Dodatkowe dofinansowanie z krajowych środków publicznych wynosi 460 mln euro, a jego największą część stanowią środki budżetu państwa (ok. 84%). Pozostałe środki krajowe pochodzą z budżetów jednostek samorządu terytorialnego (ok. 4,5%) oraz z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Przewidywany wkład sektora prywatnego wynosi ok. 1147 mln euro.

Tabela 2. Struktura finansowania działań zawartych w priorytetach SKO WKP według pochodzenia środków (jako odsetek całości środków danej grupy)

Wyszczególnienie	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)	Krajowe środki publiczne	Środki prywatne
Priorytet 1 – rozwój przedsiębiorczości i wzrost innowacyjności poprzez wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu	43,76	36,55	8,48
Priorytet 2 – bezpośrednie wsparcie przedsiębiorstw	54,62	61,98	91,52
Suma*	98,38	98,53	100,00

* W przypadku środków EFRR oraz środków publicznych krajowych wartości nie sumują się do 100 ponieważ pozostałe pieniądze są wydatkowane w ramach działania w zakresie pomocy technicznej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Uzupełnienie Sektorowego...].

Na realizację priorytetu 1 przeznaczonych zostanie ok. 43% środków EFRR oraz ponad 36% krajowych środków publicznych, jedynie niewiele ponad 8% środków prywatnych przeznaczonych zostanie na działania mające na celu rozwój przedsiębiorczości i wzrost innowacyjności poprzez wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu.

W ramach priorytetu pierwszego działanie pierwsze to wzmocnienie instytucji wspierających działalność przedsiębiorstw, które w głównej mierze ma służyć wsparciu instytucji otoczenia biznesu zrzeszonych w sieci KSU² oraz sieci instytucji otoczenia biznesu. W sposób pośredni może się to przyczynić do poprawy innowacyjności przedsiębiorstw, gdyż poprawi się jakość usług świadczonych przez te jednostki.

W działaniu 1.2. „Poprawa dostępności przedsiębiorstw do zewnętrznych źródeł finansowania” mowa jest o konieczności zapewnienia przedsiębiorstw możliwości korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania inwestycji. Jest to szczególnie istotne ze względu na niekorzystną strukturę inwestycji *venture capital*, która charakteryzuje się niewielkim wykorzystaniem tego źródła finansowania w fazie inkubacyjnej oraz w początkowej działalności firm. W ramach poddziałania

² KSU – Krajowy System Usług.

1.2.3 SKO WKP przewidziano wsparcie powstawania funduszy *seed capital* poprzez ich dokapitalizowanie. Realizacja tego działania powinna doprowadzić do powstania na terenie Polski co najmniej pięciu funduszy *seed capital*, a docelowo środki finansowe pochodzące z dokapitalizowania powinny zostać wniesione do nowo powstałych przedsiębiorstw w postaci kapitału załączkowego lub innego typu finansowania wstępnego. Na realizację tego działania przeznaczono 254 mln euro. Minimalna kwota dofinansowania to 5 mln zł, a maksymalna 50 mln zł. W przypadku dofinansowania funduszy typu *seed capital* bezzwrotne wsparcie finansowe wynieść może do 50% kwalifikujących się wydatków.

Do poprawy innowacyjności przedsiębiorstw poprzez wzmacnianie instytucji otoczenia biznesu służyć ma działanie 1.3, które sprzyjać ma korzystnym warunkom do rozwoju firm. Beneficjentami tego działania są podmioty zarządzające parkami technologicznymi, inkubatorami technologicznymi np. agencje rozwoju regionalnego, fundacje, stowarzyszenia.

Wsparcie dla tworzenia parków ma na celu stworzenie korzystnych warunków do rozwoju przedsiębiorstw zaawansowanych technologii. Ma temu służyć także wsparcie udzielone na rozwój przedsiębiorczości akademickiej opartej na technologiach wywodzących się z akademickich instytucji naukowo-badawczych. W tym celu konieczne jest stworzenie odpowiedniej infrastruktury w postaci parków naukowo-technologicznych oraz inkubatorów technologicznych. Wysokość wsparcia dla parków i inkubatorów wynosi 100% kwalifikujących się wydatków, a wsparcie dla przedsiębiorstw działających w parkach naukowo-technologicznych i inkubatorach technologicznych jest udzielane zgodnie z zasadą *de minimis*.

Bardzo ważnym działaniom udzielono wsparcia w ramach działania 1.4. „Wzmocnienie współpracy między strefą badawczo-rozwojową a gospodarką”. Ogromną słabością polskiej gospodarki jest znikoma współpraca pomiędzy sektorem przedsiębiorstw a ośrodkami naukowo-badawczymi. Powoduje to słaby transfer wiedzy, a istniejący w sferze B+R potencjał wiedzy i infrastruktura często nie odpowiadają potrzebom przedsiębiorstw.

Następujące rozwiązania, na które można otrzymać wsparcie finansowe, powinny przyczynić się do zwiększenia transferu nowych rozwiązań do gospodarki. Są to m.in. projekty celowe obejmujące badania stosowane i prace rozwojowe wyłącznie w zakresie badań przemysłowych i przedkonkurencyjnych – prowadzone przez grupy przedsiębiorstw samodzielnie albo we współpracy z instytucjami sfery B+R; inwestycje jednostek naukowych w budowę, modernizację oraz wyposażenie laboratoriów świadczących usługi dla przedsiębiorców; projekty badawcze w obszarze monitorowania i prognozowania technologii. Na realizację tego działania przeznaczono kwotę ok. 195 mln euro.

W ramach priorytetu 2 działanie pierwsze służyć ma wzrostowi konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez doradztwo. Budżet programu wynosi ponad 33 mln euro, a działanie to realizowane będzie poprzez udzielanie dotacji na realizację projektów obejmujących m.in. wdrażanie strategii rozwoju przedsiębiorstwa na podstawie nowych technologii i rozwiązań innowa-

cyjnych, tworzenie przedsiębiorstw opartych na wykorzystywaniu zaawansowanych technologii, tworzenie sieci kooperacyjnych przedsiębiorstw. Maksymalna wartość pomocy wynosi 50% kwalifikujących się wydatków, a w przypadku mikroprzedsiębiorstw – nawet do 100%, jeśli prowadzą działalność gospodarczą polegającą na wykorzystywaniu zaawansowanych technologii o znaczącym potencjale rynkowym. Maksymalne dofinansowanie ze środków EFRR wyniesie wówczas 35% kwalifikujących się kosztów, a z budżetu państwa 15%. Kwota wsparcia danego projektu doradczego nie może być niższa niż 2,5 tys. zł ani wyższa niż 250 tys. zł.

SPO WKP przewiduje także wsparcie konkurencyjności produktowej i technologicznej przedsiębiorstw określone działaniem 2.2.1. Obejmuje ono dotacje dla przedsiębiorstw dokonujących nowych inwestycji m.in. w wartości niematerialne i prawne polegające na uzyskaniu patentu, nabyciu licencji lub nieopatentowanej wiedzy technicznej, technologicznej lub z zakresu organizacji i zarządzania. Z dotacji tej korzystać mogą MŚP oraz przedsiębiorstwa duże, niemniej jednak 75% środków z EFRR oraz krajowych środków budżetowych przyznanych będzie MŚP. Przedsiębiorstwa duże mogą uzyskać dotację o wartości do 50% kwalifikujących się wydatków, a MŚP – do 65% (zgodnie z mapą pomocy regionalnej³). Na realizację tego poddziałania przeznaczono około 640 mln euro. Wkład ze środków EFRR sięga maksimum 35% kwalifikujących się wydatków, a środki krajowe to pozostałe 15% (30% dla MŚP).

Ostatnim działaniem realizowanym w ramach SPO WKP jest działanie 2.3. „Wzrost konkurencyjności MŚP poprzez inwestycje”. Pomoc ma charakter bezwrotnego wsparcia finansowego, które jest zróżnicowane zgodnie z mapą pomocy regionalnej, czyli wysokość pomocy może wynieść maksymalnie do 50% kwalifikujących się wydatków. Minimalna kwota pomocy to 10 tys. zł, a maksymalna wynosi nie więcej niż 1250 tys. zł w ramach danego projektu. W ramach tego działania finansowane są między innymi projekty obejmujące: zakup wyników prac badawczo-rozwojowych lub praw własności przemysłowej, zastosowanie technologii gospodarki elektronicznej, zastosowanie i wykorzystanie ICT w procesach zarządzania przedsiębiorstwem.

4. Phare 2003 „Wsparcie Konkurencyjności Polskich Przedsiębiorstw – Inwestycje MŚP w Technologie i Innowacje”*

Kolejną inicjatywą mającą na celu zwiększenie poziomu innowacyjności polskich przedsiębiorstw jest uruchomiony w lipcu tego roku program Phare 2003. Jest

³ W Polsce maksymalna wysokość pomocy publicznej wynosi 50%, dla Wrocławia, Krakowa, Gdańska, Gdyni i Sopotu – 40%, a dla Poznania i Warszawy – 30% [*Rozporządzenie Rady...*].

* Opracowano na podstawie informacji zawartych na stronie internetowej Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości – www.parp.gov.pl.

to ostatnia edycja tego przedakcesyjnego programu, a budżet dotacji jest znacznie mniejszy w porównaniu z funduszami strukturalnymi. Wprowadzie program realizowany będzie na terenie całej Polski, jednak w pewnych przypadkach wysokość wsparcia będzie zróżnicowana w zależności od miejsca dokonywania inwestycji.

Tabela 3. Przeznaczenie środków finansowych Programu Phare 2003
„Wsparcie Konkurencyjności Polskich Przedsiębiorstw –
Inwestycje MŚP w Technologię i Innowacje”

Program:	Kwota w euro
Program Rozwój i modernizacja przedsiębiorstw w oparciu na nowych technologiach	11 333 000
– wsparcie na doradztwo	933 000
– wsparcie na inwestycje	10 400 000
Program „Ścieżki od innowacji do biznesu”	7 370 000
– wsparcie na doradztwo	670 000
– wsparcie na inwestycje	2 500 000
– pożyczka na inwestycje	4 200 000
Suma	18 703 000

Źródło: www.parp.gov.pl.

W ramach Programu Phare 2003 „Wsparcie Konkurencyjności Polskich Przedsiębiorstw” największa część środków finansowych jest przeznaczona na wsparcie inwestycyjne w ramach programu „Rozwój i modernizacja przedsiębiorstw w oparciu o nowe technologie”. Na tą część programu przeznaczono prawie 56% całości budżetu. Kolejną inicjatywą, mającą znaczący udział w wydatkach budżetu programu, jest tzw. pożyczka na inwestycję, na którą przeznaczono około 23% środków.

Jak wynika z tab. 3, Phare 2003 zawiera w sobie dwa elementy. Pierwszym z nich jest program „Rozwój i modernizacja przedsiębiorstw w oparciu o nowe technologie”, w ramach którego można uzyskać wsparcie na doradztwo lub inwestycje. Część programu obejmująca wsparcie na doradztwo skierowana jest do przedsiębiorstw zamierzających wprowadzić nowoczesną technologię lub linię technologiczną. Przedsiębiorcy mogą uzyskać dofinansowanie. Audyt technologiczny, plan rozwoju przedsiębiorstw i technologii, wdrożenie pozyskanych technologii oraz własnych innowacyjnych rozwiązań technologicznych na następujące działania: minimalna kwota wsparcia projektu wynosi 1500 euro, a maksymalna – 10 tys. euro. Wysokość wsparcia z nie może przekroczyć 50% kosztów całkowitych projektu. Całkowity budżet programu wsparcia na doradztwo wynosi 933 tys. euro, z których ok. 75% stanowią środki Phare, a polskie środki publiczne obejmują ok. 25% (233 tys. euro).

Program „Rozwój i modernizacja przedsiębiorstw w oparciu o nowe technologie – wsparcie na inwestycje” skierowany jest natomiast do małych i średnich

przedsiębiorstw i ma służyć podniesieniu ich konkurencyjności na rynku oraz zwiększeniu produkcji opartej na nowych technologiach. Dofinansowanie obejmuje transport, instalację, uruchomienie oraz zakup maszyn i urządzeń wraz z oprządkowaniem, sprzętu komputerowego z oprogramowaniem, wartości niematerialnych i prawnych w postaci oprogramowania komputerowego, licencji, patentów itp., wyposażenia biurowego. Minimalna kwota wsparcia wynosi 2000 euro, a maksymalna 100 tys. euro. Procentowa wysokość wsparcia (jako odsetek całkowitych kosztów projektu) jest jednak w tym programie zróżnicowana, w zależności od miejsca dokonywania inwestycji. Maksymalne wsparcie może wynieść 50%, ale w powiecie miast Warszawa i Poznań nie może ono przekroczyć 30%, a w powiecie miast Wrocław, Gdańsk, Kraków, Gdynia i Sopot – 40%. Całkowity budżet programu wynosi 10 400 tys. euro.

Drugim Programem składowym Phare 2003 jest program „Ścieżki od innowacji do biznesu”. W jego ramach możliwe jest uzyskanie wsparcia przez MŚP w postaci współfinansowania działań związanych z rozwojem nowych działalności opartych na innowacjach oraz z wdrażaniem innowacyjnych rozwiązań w już istniejących przedsiębiorstwach. W ramach wsparcia na doradztwo program przewiduje możliwość uzyskania pomocy od ekspertów specjalizujących się w zarządzaniu firmą, którzy pomogą przedsiębiorcom w ocenie rynku, znalezieniu partnerów handlowych, zbudowaniu strategii działania. W przypadku tego programu o dofinansowanie mogą się ubiegać nie tylko firmy wprowadzające nowe technologie, ale także projekty z nowoczesnych dziedzin, takich jak m.in.: nanotechnologia, chemia, technologia IT, biotechnologia itd. Minimalna kwota wsparcia wynosi 3000 euro, a maksymalna 30 tys. euro. Wysokość wsparcia to do 50% kosztów całkowitych projektu.

Wsparcie na inwestycje w ramach tego programu ma na celu wzrost udziału sektora MŚP w lokalnych gospodarkach oraz pomoc w realizacji inwestycji opartych na rozwiązaniach innowacyjnych. Kryteria przyjęte w omawianym programie są zbieżne z analogicznymi kryteriami części obejmującej wsparcie na inwestycje w ramach programu „Rozwój i modernizacja przedsiębiorstw” w oparciu o nowe technologie. Identyczne są kwoty minimalna i maksymalna wsparcia oraz zróżnicowane wsparcie w zależności od miejsc dokonywania inwestycji. Bardzo zbliżone są także koszty podlegające dofinansowaniu, czyli: zakup nowych maszyn i urządzeń wraz z oprządkowaniem, zakup nowego sprzętu komputerowego, zakup sprzętu biurowego i wydatki związane z prawidłową instalacją i uruchomieniem zakupionego sprzętu. Dofinansowaniu podlega do 15% wartości wymienionego sprzętu.

Phare 2003 umożliwia także uzyskanie małym i średnim przedsiębiorcom pożyczek na realizację inwestycji o charakterze innowacyjnym. Rozumie się przez nią inwestycję związaną z przygotowaniem i uruchomieniem wytwarzania nowych lub udoskonalonych materiałów, wyrobów, urządzeń, procesów lub metod, przeznaczonych do wprowadzenia na rynek albo do innego wykorzystania w praktyce [Regulamin udzielania..., s. 2]. Wydatkami kwalifikującymi się do objęcia poży-

czką są wydatki na wdrożenie wyników prac badawczo-rozwojowych; zakup licencji krajowych lub zagranicznych polegający na nabyciu uprawnień do wykorzystywania rozwiązań naukowych i technologicznych oraz doświadczeń produkcyjnych; zakupie i montażu maszyn lub urządzeń; budowie, rozbudowie lub modernizacji budynków lub instalacji niezbędnych do wprowadzenia innowacji. Wysokość pożyczki nie może przekroczyć 75% kosztów kwalifikujących się do objęcia pożyczką oraz równowartości 500 tys. euro. Pożyczka może być udzielona na okres nie przekraczający 6 lat (wraz z dwuletnim okresem karencji).

5. Nowe uregulowania prawne sprzyjające podnoszeniu poziomu innowacyjności przedsiębiorstw

Do korzystnych zmian prawnych mogących w sposób pośredni przyczynić się to poprawy innowacyjności przedsiębiorstw w Polsce należy nowelizacja ustawy o swobodzie działalności gospodarczej [Ustawa z dnia 2 lipca...], która dostosowuje przepisy w niej zawarte do unijnego rozporządzenia nr 70/2001/WE definiującego mikro-, małego i średniego przedsiębiorcę. W obowiązującej dotychczas ustawie firma traciła status mikro-, małego lub średniego przedsiębiorcy, gdy co najmniej 25% jej udziałów było kontrolowanych przez inne podmioty gospodarcze, państwo lub niektóre samorządy. Dzięki nowelizacji dokonanej 21 listopada 2004 r. do polskiego prawa wprowadzono przepis, który określa wyjątki od tej zasady. W sytuacji gdy owe 25% udziałów należy np. do funduszu *venture capital*, wspomagającego przedsiębiorczość, czy też do instytucji *non profit*, takich jak uczelnie wyższe i centra badawczo-rozwojowe, udział ten nie powoduje wykluczenia przedsiębiorstwa z grupy MŚP [Duże pieniądze... 2004]. Jest to szczególnie istotne przy ubieganiu się przedsiębiorstw o środki z programów mających na celu podnoszenie konkurencyjności sektora MŚP czy o pomoc publiczną.

W lipcu 2005 r. Sejm podpisał ustawę o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej [Ustawa z dnia 29 lipca...]. Jest ona elementem realizacji strategii zwiększania nakładów na B+R w celu osiągnięcia założeń „Strategii lizbońskiej”. W szczegółowy sposób ustawa ta określa zasady i tryb udzielania oraz umarzania części kredytu technologicznego udzielanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego ze środków Funduszu Kredytu Technologicznego. Zawarto w niej także zasady nadawania statusu centrum badawczo-rozwojowego dla przedsiębiorców nie będących jednostką badawczo-rozwojową. Zgodnie ze wspomnianą ustawą, kredyt technologiczny jest udzielany na warunkach nie odbiegających od warunków oferowanych na rynku, ale istnieje możliwość umorzenia części kwoty kapitału kredytu. Wkład własny przedsiębiorcy nie może być mniejszy niż 25% wartości inwestycji technologicznej, a udziału tego nie mogą stanowić środki, które zostały uzyskane przez przedsiębiorcę w ramach pomocy publicznej. Maksymalna kwota kredytu technologicznego wynosi równowartość w złotych kwoty 2 mln euro.

Wspomniana ustawa wprowadza także do polskiego prawa uregulowania dotyczące możliwości uzyskania statusu centrum badawczo-rozwojowego przez przedsiębiorcę nie będącego jednostką badawczo-rozwojową. Wydaje się, iż powinno to się przyczynić do rozwoju prywatnego sektora B+R. Przedsiębiorca, aby ubiegać się o status centrum B+R, powinien mieć przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za rok poprzedzający złożenie wniosku na poziomie co najmniej równoważności w złotych 800 tys. euro, a najmniej 50% tych przychodów powinny stanowić przychody netto ze sprzedaży wytworzonych przez siebie wyników badań lub prac rozwojowych. Wprowadzone zostają także „zachęty podatkowe” dla przedsiębiorstw mających status centrum B+R. Przedsiębiorca taki będzie zwolniony z podatku dochodowego z tytułu sprzedaży wyników badań i prac rozwojowych, podatków w zakresie prowadzonych badań i prac rozwojowych (zwolnienie z podatku od nieruchomości, rolnego oraz podatku leśnego). Nie będzie także odprowadzał opłat za użytkowanie wieczyste gruntów w części wykorzystywanej do prac badawczych i rozwojowych. Uregulowania te powinny się przyczynić do wzrostu podaży usług prywatnego sektora B+R.

Pozytywny wpływ na dostępność kapitału dla przedsiębiorstw innowacyjnych charakteryzujących się wysokim ryzykiem prowadzenia działalności jest Ustawa z dnia 4 marca 2005 r. [Ustawa z dnia 4 marca...] o utworzeniu Krajowego Funduszu Kapitałowego (KFK). Wyłącznym przedmiotem działalności Krajowego Funduszu Kapitałowego jest udzielanie wsparcia funduszom kapitałowym inwestującym w przedsiębiorców mających siedzibę w Polsce, szczególnie w przedsiębiorców innowacyjnych lub prowadzących działalność badawczo-rozwojową [Ustawa z dnia 4 marca... art. 5]. Działalność Krajowego Funduszu Kapitałowego finansowana będzie z kapitału wniesionego przez Bank Gospodarstwa Krajowego, a także z dotacji celowych budżetu państwa i ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej oraz z innych źródeł zagranicznych. Uregulowanie to niewątpliwie mogłoby przyczynić się do zwiększenia dostępności kapitału wysokiego ryzyka dla przedsiębiorstw, ale na uwagę zasługuje fakt, iż brakuje odpowiednich przepisów wykonawczych do niniejszej ustawy i nadal nie został udzielony ani jeden kredyt z funduszu, który powinien już funkcjonować od ponad roku.

6. Narodowy Plan Rozwoju 2007-2013*

W opracowanym niedawno *Narodowym Planie Rozwoju 2007-2013* (NPR 2007-2013) zagadnieniom związanym z innowacjami i przedsiębiorczością poświęcony został jeden z pięciu programów horyzontalnych. Nosi on nazwę „Program Horyzontalny: Inwestycje, Innowacje, Badania i Rozwój”. W programie tym słusznie zwrócono uwagę nie tylko na to, iż w przypadku gospodarki Polski niezbędne jest wspieranie działalności samych przedsiębiorstw poprzez udzielenie im dotacji, preferencyjnych kredytów czy korzystnych pożyczek, ale również na to, że bardzo

* Punkt opracowano na podstawie [Narodowy Plan... s. 159-164].

istotnym elementem jest oddziaływanie na poprawę warunków instytucjonalnych mających na celu ułatwienie współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami a sferą badawczo-naukową.

W ramach programu horyzontalnego realizowane będą dwa programy operacyjne. Pierwszy z nich to Program Operacyjny Innowacje-Inwestycje-Otwarta Gospodarka, a drugi to Program Operacyjny „Nauka, Nowoczesne Technologie i Społeczeństwo Informacyjne”. W niniejszym opracowaniu przedstawione zostaną tylko skrótowo inicjatywy sprzyjające podnoszeniu innowacyjności przedsiębiorstw w Polsce zawarte w NPR 2007-2013.

Program Operacyjny Innowacje-Inwestycje-Otwarta Gospodarka

Głównym celem tego programu jest wzmocnienie roli przedsiębiorstw w procesie budowy gospodarki opartej na wiedzy. Pierwszym priorytetem operacyjnym w nim zawartym jest stymulowanie wspólnych przedsięwzięć gospodarczych, czyli stworzenie korzystnych warunków współpracy między przedsiębiorstwami oraz wzmocnienie oddziaływania instytucji otoczenia biznesu na przedsiębiorców. W ramach tego priorytetu wsparciem objęte będą projekty mające na celu budowę i rozwój powiązań kooperacyjnych pomiędzy przedsiębiorstwami, także przy udziale instytucji otoczenia biznesu; wspierane będą sieci instytucji otoczenia biznesu w zakresie tworzenia oraz podnoszenia jakości świadczonych usług. Wsparcie będą mogły także uzyskać proinnowacyjne instytucje sprzyjające transferowi nowych rozwiązań przedsiębiorców, takie jak parki technologiczne, centra transferu technologii czy inkubatory technologii.

Drugi priorytet operacyjny obejmuje działania służące tworzeniu warunków sprzyjających przedsięwzięciom innowacyjnym, a jego celem jest zwiększenie liczby innowacyjnych przedsiębiorstw i ich dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania. Wspierane będą projekty dokapitalizowania funduszy kapitału podwyższonego ryzyka oraz usługi doradcze dla podmiotów zarządzających tego rodzaju funduszami. W ramach tego priorytetu na wsparcie może liczyć także rozwój sieci prywatnych inwestorów, działających na rzecz wzrostu obecności kapitału prywatnego w sektorze MŚP. Dofinansowaniu podlegać będą usługi doradcze instytucji otoczenia biznesu oraz inwestycje związane z opracowywaniem projektów innowacyjnych.

W trzecim priorytecie operacyjnym, którym jest wspieranie innowacji w przedsiębiorstwach, pomocą finansową objęto przedsięwzięcia innowacyjne prowadzące do powstania nowej lub nowoczesnej technologii, usług lub produktów. Ponadto dofinansowaniu podlegać będą projekty przedsiębiorców mających status centrum badawczo-rozwojowego lub starających się o jego uzyskanie. W ramach tego priorytetu wsparcie uzyskują także działania upowszechniające wiedzę w zakresie ochrony praw autorskich, praw własności przemysłowej.

We wspomnianym programie oszacowano, iż najwięcej środków – ok. 63% – przeznaczonych zostanie na wspieranie innowacji w przedsiębiorstwach. Około 16% środków powinno trafić do projektów związanych ze stymulowaniem wspól-

nych przedsięwzięć gospodarczych, a połowę mniej przeznaczono na tworzenie warunków sprzyjających przedsięwzięciom innowacyjnym.

Program Operacyjny „Nauka, nowoczesne technologie i społeczeństwo informacyjne” ma na celu zwiększenie roli wiedzy i innowacyjności w procesie trwałego wzrostu. Drugi priorytet operacyjny zawarty w tym programie bezpośrednio odnosi się do sektora przedsiębiorstw, a zawarte w nim uregulowania mogą się przyczynić do zwiększenia efektywności współpracy sfery B+R z biznesem i jednostkami otoczenia biznesu. Zintensyfikowane współdziałanie między nauką a gospodarką, polegające na zwiększeniu udziału przedsiębiorstw w badaniach stosowanych, przemysłowych i przedkonkurencyjnych oraz w pracach rozwojowych, rozwoju instytucji pomostowych działających na rzecz współpracy sektora B+R z gospodarką, zwiększeniu komercjalizacji wyników B+R powinno się osiągać poprzez realizację wskazanych w II priorytecie celów szczegółowych.

7. Podsumowanie

Innowacyjność polskich przedsiębiorstw już od wielu lat pozostaje na znacznie niższym poziomie w porównaniu z przedsiębiorstwami z pozostałych państw Unii Europejskiej. Przedsiębiorcy za główną barierę w podnoszeniu poziomu innowacyjności uznają wysokie koszty innowacji. Wydaje się jednak, iż inicjatywy prawne podejmowane w ostatnich latach w naszym kraju mogą przyczynić się do poprawy tej sytuacji. Lata 2004-2005 zaowocowały uchwaleniem ważnych, długo oczekiwanych ustaw. Do najważniejszych autorka zaliczyła ustawę o swobodzie działalności gospodarczej, ustawę o utworzeniu Krajowego Funduszu Kapitałowego, ustawę o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej. Opracowany na lata 2004-2006 Sektorowy Program Operacyjny – „Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw” wydaje się spójnym programem mogącym przyczynić się do podniesienia dramatycznie niskiego poziomu innowacyjności polskich przedsiębiorstw. Zwrócono w nim uwagę nie tylko na bezpośrednie wsparcie przedsiębiorstw, ale także na instytucję otoczenia biznesu, wraz z instytucjami finansowymi, które mogą się przyczynić do poprawy sytuacji przedsiębiorstw. Podjęto w nim próbę nie tylko zbudowania współpracy pomiędzy sektorem przedsiębiorstw, a sferą naukowo-badawczą, ale również zwrócono uwagę na poprawę jakości usług doradczych świadczonych przez instytucje z otoczenia biznesu.

Nadzieję napawa także Narodowy Plan Rozwoju 2007-2013, w którym zagadnienia związane ze wspieraniem innowacyjności przedsiębiorstw, współpracą sektora prywatnego z jednostkami badawczo-rozwojowymi, inwestycjami w innowacyjne przedsięwzięcia ujęte zostały w programie horyzontalnym, stanowiącym jeden z pięciu programów horyzontalnych zawartych w nowym NPR. Świadczy to niewątpliwie o wadze, jaką polscy decydenci polityczni przykładają do poprawy konkurencyjności naszej gospodarki, która zmierzać powinna w kierunku gospodarki opartej na wiedzy.

Literatura

- Duże pieniądze na wsparcie małych firm*, „Rzeczpospolita” nr 285, 6 grudnia 2004.
- Działalność innowacyjna przedsiębiorstw przemysłowych w latach 1998-2000*, GUS, Warszawa 2002, s. 36-37.
- Innovation in Europe. Results for the EU, Iceland and Norway. Data 1998-2000*, Luxembourg, European Communities 2004, s. 18.
- Innovation Scoreboard 2002*, www.cordis.lu.
- Narodowy Plan Rozwoju 2007-2013; www.npr.gov.pl.
- Regulamin udzielania pożyczek na realizację inwestycji o charakterze innowacyjnym finansowanych ze środków Phare 2002, Phare 2003 oraz środków Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości*, www.parp.gov.pl.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 października 2002 r. w sprawie dopuszczalności pomocy regionalnej dla przedsiębiorców, DzU nr 186, poz. 1544.
- Ustawa o Krajowym Funduszu Kapitałowym z dnia 4 marca 2005 r., DzU, 2005 nr 57, poz. 491.
- Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, DzU, 2004 nr 173, poz. 1807.
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej.
- Uzupełnienie Sektorowego Programu Operacyjnego – Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw, lata 2004-2006; www.parp.gov.pl.

SUPPORTING INNOVATION ACTIVITIES OF ENTERPRISES IN POLAND

Summary

Creating the knowledge-based economy in the large part is based on supporting innovations of enterprises. The European Union already in the Lisbon Strategy, that was formed in the year 2000, has focused attention on transforming the EU's economy in one of the most competitive knowledge-based economy in the world till 2010. Also in 2004 has confirmed it by verifying the progress in realization of the Lisbon Strategy and creating its new version where the main attention was given to obtaining two objectives: basing growth on knowledge and innovations and creating more better jobs.

Polish enterprises are characterized by lower level of innovations in comparison with enterprises from other countries of the EU. Since a short time there are in our country some legal rules that are facilitating the co-operation between firms and R+D sector. Nevertheless, it seems that the legal initiatives that are being undertaken lately could significantly improve this situation.

Sectoral Operational Programme – Growth Competitiveness of Enterprises for the period between 2004 and 2006 seems to be a very important initiative that can contribute in increasing the level of innovations of Polish companies and strengthen co-operation with R+D sector. The attention is also given to business support institutions which can obtain support for improving their services.

Some hope gives also the National Growth Plan for the period between 2007 and 2013, where the issues of supporting innovations of enterprises, co-operation of private sector with research units, investments in innovative venture were placed in horizontal programme, which is one of the five horizontal programme included in the Plan.

Alicja Panenka – mgr, asystentka w Katedrze Polityki Ekonomicznej i Europejskich Studiów Regionalnych Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu.